

1. Doctrină, studii, comentarii

DOCTORATELE ÎN FRANȚA. PLAGIATE ȘI AUTOPLAGIATE ÎN UNIVERSITĂȚILE FRANCEZE

Viorel Roș*
Ciprian Romițan**
Andreea Livadariu***

Rezumat

Franța a fost multă vreme centrul culturii și al civilizației europene și este țara căreia România îi datorează multe modele de legi, inclusiv în domeniul proprietății intelectuale și despre care autori francezi susțin că sunt inspirate din producțiile științifice ale altora care sunt trecuți sub tăcere. În Franța s-a creat mult și s-a plagiat mult și mulți creatori francezi au fost plagiați. Starea de lucruri din Franța, în această materie, seamănă mult cu cea din România. Deosebirea pare a fi doar una cantitativă: în timp ce Franța se află pe locul doi la onestitatea academică, potrivit lui Andre Cabanis, România se află pe ultimul loc. Credem însă că noi avem mai multe acuze decât plagiatori, iar Franța are mai mulți plagiatori decât acuze aduse la lumină și dovedite.

Cuvinte-cheie: *învățător, rabi (rabbi), doctor, primii doctori ai bisericii, primii doctori ai universităților, plagiate și autoplagiate în universitățile franceze.*

Abstract

France was for a long time the center of European culture and civilization, and is the country to which Romania owes many models of laws, including in the intellectual property field, and about which French authors claim that are inspired by the other's scientific productions that are pass over in silence. In France a lot has been created and plagiarized, and many French creators have been plagiarized. The state of affairs in France in this matter is much like the one in Romania. The distinction seems to be only quantitative: while France is second to academic honesty, according to

* Prof. univ. dr. Universitatea „Nicolae Titulescu”, avocat coordonator SCA „Roș și asociații”, E-mail: viorelros@asdpi.ro

** Lector asociat dr. Universitatea „Româno-Americană”, avocat asociat SCA „Roș și asociații”, E-mail: ciprian.romitan@asdpi.ro

*** Asistent de cercetare drd. Universitatea „Nicolae Titulescu”, avocat asociat SCA „Roș și asociații”, E-mail: andreealivadariu@rvsa.ro

Andre Cabanis, Romania is on the last place. We believe that we have more accusations than plagiarists, and France has more plagiarists than accusations brought to light and proved.

Key words: *teacher, rabbi, doctor, the first doctors of the church, the first doctors of the universities, plagiarized and self-taught in French universities.*

Résumé

La France a longtemps été le centre de la culture et de la civilisation européennes, et c'est à ce pays que la Roumanie doit de nombreux modèles de lois, y compris dans le domaine de la propriété intellectuelle, et à propos desquels les auteurs français se sont inspirés des productions scientifiques passer en silence. En France, beaucoup ont été créés et plagiés, et de nombreux créateurs français ont été plagiés. La situation en France en la matière est très proche de celle de la Roumanie. La distinction ne semble être que quantitative: alors que la France arrive en second lieu après l'honnêteté académique, selon André Cabanis, la Roumanie occupe la dernière place. Nous pensons que nous avons plus d'accusations que de plagiaires, et la France a plus de plagiaires que d'accusations révélées et prouvées.

Mots-clés: *enseignant, rabbin, docteur, les premiers docteurs de l'église, les premiers docteurs des universités, plagié et autodidacte dans les universités françaises.*

Originile cuvântului și ale instituției doctorului

Convinși că istoria ajută la înțelegerea lucrurilor, am căutat originile cuvântului „doctor” și pe cele ale instituției doctoratului și ale titlului de doctor. Nu-i vreme de intrat în adâncul istoriei lor atât cât ar merita, dar vă asigurăm că e fabuloasă și de mare ajutor istoria dezvăluită și înțeleasă¹. Și că ne-ar face pe toți să ne plecăm cu mai mult respect în fața doctorilor adevărați, adică a persoanelor foarte pricepute și cu multă știință și experiență într-un domeniu, a persoanelor care știu foarte multe și stăpânesc și știința de a transmite altora ceea ce știu și ne-ar face să le prețuim mai mult munca depusă pentru a obține titlul și să-i repudiem ori cel puțin să-i ignorăm cu

¹ Nicolae Titulescu, poate cel mai respectat și cunoscut diplomat român, jurist și profesor, de mai multe ori ministru de externe și de finanțe în România, de două ori președinte al fostei Ligi a Națiunilor (1930-1931) și al cărui nume îl poartă universitatea noastră, a spus că „a cunoaște evoluția dreptului societăților nu înseamnă a face arheologie juridică, ci înseamnă a fi adânc pătruns de caracterul științei ce practicăm, a avea sub ochi în orice moment proba că dreptul este o știință a vieții”.

desăvârșire pe toți acei care sunt nemeritați „doctori” în varii științe din care nu știu mai nimic.

Istoria ne spune că deși cuvântul „doctor” și mai ales echivalentul său pentru antici, acela de „învățător” sau de „maestru” are o vechime de cel puțin două milenii, „instituția doctoratului” și titlul de „doctor” cu înțelesul pe care i-l atribuim astăzi sau cel puțin cu unul apropiat acestuia, s-a născut în urmă cu mai puțin de 800 de ani, în împrejurări și pentru motive pe care Biserica le-a socotit justificate, chiar dacă nouă ne par a fi împotriva interdicției biblice care, cum bine se știe, interzice până și apostolilor să-și spună „învățător” (repetăm, echivalent al cuvântului „doctor” în antichitate).

Consacrat în secolul al XIII-lea, în Biserica Creștină ca înalt titlu de recunoaștere a autorității și științei de interpretare corectă a Bibliei de către cei mai de seamă dintre teologi, preluat aproape concomitent cu apariția lui în Biserica Creștină de către universitățile care abia se înființaseră, doctoratul a avut vremuri de glorie, a avut coborâșuri și din nou sușuri, pentru ca azi să se afle, peste tot în lume, într-unul din momentele sale cele mai delicate. Pentru că după ce, la începuturile sale părea că onorează doar pe cei mai buni, a căzut destul de repede în ridicol atunci când titlul de doctor a început să fie vânat/cumpărat pentru a înlocui lipsa titlului nobiliar, apoi s-a ridicat din nou (secolele XIX-XX). De o vreme însă, doctori merituoși, doctori de excepțională valoare, doctori care și-au dobândit titlul prin muncă asiduă și rezultate remarcabile, se văd alăturați în judecata publică unor doctori nemeritați, alăturați unor personaje care nu au nimic de a face cu știința adevărată, cu munca de cercetare și realizarea de lucrări de reală valoare științifică, cu știința de a conduce doctorate și de a coordona întocmirea unei teze de doctorat. Dar dacă doctoratul a avut dintotdeauna o parte luminoasă și una întunecată?! Vom vorbi mai încolo puțin și despre aceasta.

În latina din care ne vine cuvântul „**doctor**”, acesta desemna „**magistrul**”, „**profesorul**” sau „**învățătorul**” (sens care este ieșit din uz) și se trăgea, la rândul său din verbul „**doceo**”, „**a învăța**”, „**a instrui**”, „**a preda**”. Aici trebuie să fie și originea cuvântului „**docent**”, un titlu care se acordă doctorilor care fac dovada unei activități științifice îndelungate și cu rezultate excepționale. Un titlu prestigios, încununând pe cei mai buni dintre cei mai buni, dar de care noi ne-am debarasat din motive pe care nu le-am identificat. Probabil un zid (imaginar, desigur), construit de unii care nu pot accepta că și între cei mai buni sunt unii excepționali pentru că i-ar coborî ceva mai jos decât își imaginează ei că sunt.

Dacă „**învățătorul**” este, conform semnificației ebraice „**rabbi**” și conform celei latinești, „**doctorul**”, înseamnă că „**doctorul**” este echivalentul latin al ebraicului „**rabbi**”, cuvânt care are și acum semnificația de „**învățător**” și cu care oamenii și ucenicii lui Isus i se adresau. Doar că în ebraică, acest cuvânt („**rabbi**” sau „**rabi**”) a intrat din greaca veche, în care cuvântul

„**rhabbi**” avea un înțeles ușor diferit, respectiv, acela de „**mare**” sau de „**înălțimea voastră**” și era folosit pentru a desemna sau pentru a se adresa unei persoane importante în ierarhia socială. Și aceasta înseamnă că originea instituției „doctorului”/„învățătorului”, vine, în realitate, din greaca veche.

În limbajul uzual contemporan, cuvântul „**doctor**” și varianta sa de „**doftor**” desemnează:

a) persoana cu studii superioare care se ocupă cu vindecarea, tratarea sau prevenirea bolilor umane și animale, adică, **medicul**, în acest caz semnificația fiind aceea de profesie în domeniul medical. În minunile pe care le făceau vindecătorii de demult, în uimirea provocată de în rezultatele lor, în știința lor de a-și vindeca semenii s-ar putea afla și înțelesul atribuit acestui cuvânt, acela de știutor de multe lucruri folositoare vieții și oamenilor și, prin extensie, a înțelesurilor ulterioare atribuite;

b) titlu științific înalt acordat de o instituție academică sau de învățământ superior în urma unui examen și a unei teze originale și/sau persoană care are acest titlu;

c) o persoană foarte pricepută într-un domeniu;

d) o plantă, *Aloë vera*, pentru care se folosește regionalismul „doftor”, un arbust mediteranean din care se extrage saburul și care este considerată a fi aproape un panaceu universal.

Cât privește „**doctorul honoris causa**”, acesta este un titlu care se acordă de instituții academice și universități (alta decât cea absolvită) unor personalități de mare prestigiu pentru realizări importante în domeniul științei, tehnicii, culturii, ori alte contribuții însemnate în folosul unei comunități, a unei țări sau a omenirii întregi, dar care nu se confundă cu „docentul”. Adică, **doctor datorită meritelor**, îndrăznim să adăugăm, pentru merite cu totul deosebite.

În toate înțelesurile care îi sunt atribuite cuvântului „doctor”, acestea au în comun ideea de persoană care știe foarte multe într-un domeniu al cunoașterii și aplică în practică ori transmite altora știința sa, transmitere ce se face nu doar în scop de aplicare, ci și de îmbogățire de către alții a stadiului cunoașterii.

De la doctoratul biblic și cel eclesiastic la doctoratul laic

În ebraică, în forma sa bine-cunoscută de „**rabbi**” sau „**rabi**”, cuvântul înseamnă „**învățător**” și era și este folosit pentru **a desemna pe îndrumătorul religios al unei comunități, dar și ca titlu onorific pentru cărturari, îndeosebi pentru „învățătorii Legii”!** Cu înțelesul de „**învățător**” sau poate chiar cu acela de „**doctor**”, având în vedere vindecările atâtor bolnavi de către Isus, cuvântul „**rabbi**” este folosit, în Noul Testament, ca apelativ, **o singură dată pentru Ioan Botezătorul și de douăsprezece ori pentru Isus**, care însuși spune ucenicilor săi că nu aveau dreptul

de a folosi această titulatură pentru că: „**unul singur este învățătorul vostru**”². Mai mult, Isus a oprit pe ucenicii săi să-și spună chiar și „**tată**”, ori „**maestru/dascăl/îndrumător**”³, ceea ce înseamnă că a oprit de a fi folosite de către Biserica Creștină și alte titluri (interdicție încălcată) dar și de lumea laică.

Denumirea de „**doctor**” și „**titlul de doctor**” au fost adoptate și adaptate de Biserica Creștină la nevoile ei, titlul fiind conferit în răsărit de Conciliile Ecumenice și în restul lumii creștine de către Papi, **celor mai de seamă teologi creștini**. Aceștia au fost numiți de Biserica de Apus „**Învățători ai Bisericii**” sau „**Doctor Ecclesiae**” în latină, corespondentul grec fiind acela de „**Mari dascăli și ierarhi**”, iar de Biserica Ortodoxă ca „**Sfinții Părinți**”, primii care au primit astfel de titluri fiind Grigore cel Mare⁴, Ambrozie din Milano, Augustin din Hipona (Fericitul Augustin la ortodocși) și Ieronim (Fericitul Ieronim pentru ortodocși), toți în anul 1298, adică după 600 și până la 1000 de ani după moartea lor și care au fost și sanctificați, demonstrându-se astfel importanța pe care Biserica o acorda acestui titlu. Adoptarea acestui titlu pentru clerici nu este, cum am spus mai înainte, conformă cu spiritul Noului Testament, de vreme ce, așa cum am arătat mai înainte, Isus a interzis ucenicilor săi să folosească titulatura (de „Învățător”, dar și altele), pentru ei, ca unele, credem noi, care sunt evocatoare de semeție și de lipsă de smerenie. Folosirea acestei titulaturi (de „Învățător”) pentru Isus și Ioan Botezătorul ne arată însă cât de importantă era ea în lumea dominată de religia ce tocmai se năștea.

Dintre cei 33 de „**doctori ai Bisericii**”⁵ și cărora li s-au acordat titlurile între anii 1298-2017 (după moartea lor și la distanță de la încetarea lor din viață), un număr de 17 sunt recunoscuți ca Sfinți Părinți și de Biserica Ortodoxă⁶, dintre

² „Dar voi să nu lăsați să vi se spună «rabbi», pentru că unul este învățătorul vostru, iar voi toți sunteți frați”. Matei, 23.8.

³ Cuvintele folosite sunt diferite și chiar dacă au înțelesuri apropiate, ele pot genera confuzii, demonstrând cât de importantă a fost opera de traducător al Bibliei de către Ieronim.

⁴ Contextul este potrivit pentru a aminti că Papa Grigore I (540-604), unul dintre cei mai importanți papi, declarat sfânt la scurt timp după moartea sa și considerat patron al studenților, învățătorilor, muzicienilor și cântăreților, a ordonat distrugerea cărților lui Marcus Terentius Varro (116-27 î. Hr., autor a 74 de lucrări) pentru a ascunde plagiatul lui Augustin din Hipona (354-430) și a-l salva de la dezonoare. Augustin de Hipona este sfânt (la catolici) și fericit (la ortodocși) doctor al bisericii (răsăritene și apusene, titlul de doctor fiindu-i acordat în anul 1298). Trei dintre lucrările lui Varro sunt menționate în cele ale Sfântului Augustin. Apud Marie Darrieusecq, Raport de poliție, Acuzații de plagiat și alte moduri de a supraviețui literaturii, p. 19, lucrare tradusă în românește de Doru Mareș și publicată în Editura Pandora în același an (2010) ca și în Franța.

⁵ Unele surse indică 8, altele 33, 35, 36 sau chiar 37 de Doctori ai Bisericii. Doctor al Bisericii este un titlu mai larg decât cel de „Părinte al Bisericii”.

⁶ Aceasta recunoaște însă ca „Sfinți Părinți” un număr mult mai mare de persoane. De exemplu, participanții la Consiliul Ecumenic de la Niceea din anul 325, în număr de 318, sunt considerați cu toții „Sfinți Părinți”, ei fiind prăznuiți în a opta duminică după Paști. Unele surse indică a fi Părinți ai Bisericii și pe Tertulian, la origine avocat și pe Ciprian de Cartagina.

ceilalți 18 unii fiind considerați de Biserica Răsăriteană chiareretici. Parcă anume pentru a demonstra că nici Biserica Ortodoxă nu este atât de tolerantă precât spune sau poate pentru a se confirma că și în sânul Bisericii Creștine pot exista păreri greșite, păreri cu care alții (tot creștini) nu sunt de acord, păreri care sunt convingătoare și acceptate de unii și păreri neconvingătoare și neacceptate de alți.

Doctorii Bisericii sunt însă, fără îndoială, diferiți de aceia cărora, în școlile doctorale teologice din întreaga lume, li se acordă, pe baza activităților din perioada studiilor doctorale și a tezelor întocmite, titlul de doctor în teologie de către universități. Sunt cei cărora li s-a recunoscut prin titlul conferit valoarea interpretărilor textelor biblice și autoritatea acestor interpretări pentru Biserica Creștină. Și cum universitățile cu profil teologic sunt cele care au fost primele înființate, urmând modelul capilor Bisericilor pe lângă care existau, credem că acestea au acordat și primele titluri de doctori, scoțând titlul sacru din Biblie spre a fi atribuit și urmașilor Apostolilor (chiar dacă aceștia nu au avut dreptul să-l poarte). Teologii și Biserica au inventat însă multe alte titluri pentru nevoile organizării ei și a ierarhiei bisericești (foarte multe, foarte dragi prelaților, foarte folosite pentru ca fiecare să-și cunoască bine locul în ierarhia bisericească și să știe cât și cui trebuie să se supună și să se închine) dar care sunt adânc înfipte în tradițiile Bisericii Creștine și care sunt respectate de credincioși.

Ceea ce a fost bun în și pentru Biserică, ceea ce este bun în și pentru Biserică este bun și folositor și mirenilor și a fost preluat de aceștia din urmă. De aceea nu este surprinzător că din sânul Bisericii, în care titlul de doctor era acordat și folosit cu parcimonie, ceea ce evident îi conferea aură și respect necondiționat, instituția doctoratului a trecut nu doar în universitățile teologice dar și în cele laice, titlul conferit de acestea având un înțeles diferit de cel atribuit de Biserica Creștină „celor mai de seamă teologi”, adică „Doctorilor Bisericii”, dar nu cu totul străin de acesta, de vreme ce doctorul era văzut, iar titlul era atribuit de puținele instituții de învățământ superior din acea vreme, aceleora care, după studii aprofundate și cercetări de durată și după lucrări scrise, dobândeau cunoștințe bogate și știința de a le aplica și/sau de a le transmite mai departe, scriau lucrări importante și care marcau epoca și domeniul în care scriau.

După teologie, titlul de doctor a mai fost acordat în domeniile drept și medicină. În Franța, bunăoară, în anul 1305 s-a acordat titlul de doctor în teologie (în procedură laică, nu în aceea religioasă și de care am amintit mai înainte) lui John Duns Scot⁷, filozof și teolog important și care a influențat, între alții, pe Immanuel Kant și Martin Heidegger. La data acordării acestui

⁷ John Duns Scot (John Duns Scotus sau Johannes Duns Scotus 1266-1308), teolog și filosof medieval, fondator al curentului scolastic denumit *scotism*, supranumit pentru precizia argumentației sale *Doctor Subtilis*.

titlu de către o universitate pariziană scoțianului J.D. Scot, Franța avea o tradiție universitară care poate fi considerată solidă (chiar dacă universitățile erau deschise numai bărbaților și acestora numai dacă erau celibatari, pentru că aceștia erau considerați singurii care se puteau dedica studiului profund și îndelungat⁸, spre deosebire de mult mai toleranta, în această privință, Italie, în care femeile puteau studia și chiar puteau preda în universități⁹), pentru că în anul 1150 a fost fondată prima universitate la Paris, urmată de Universitatea din Toulouse, în anul 1229, de cea din Montpellier, din anul 1289, de Universitatea din Toulon din anul 1303, de-a lungul timpului alte și alte universități fiind înființate, care funcționau în regim de corporații autonome, cu instituții proprii și **recunoscute de papă**.

Primul titlu de *doctor honoris causa* a fost acordat de Universitatea Oxford, în anul 1470 lui Lionel Woodville, devenit ulterior episcop de Salisbury. Practica acordării de titluri onorifice s-a extins și în Lumea Nouă (Herbert Hoover a primit 52 de astfel de distincții de la universități), dar în SUA primul titlu de „doctor honoris causa” a fost acordat abia în anul 1852, în timp ce titluri de doctor s-au acordat începând din anul 1866¹⁰. Dar trebuie menționat faptul că în SUA titlurile onorifice erau acordate celor care făceau donații universităților și că modelul (titlurilor onorifice) a fost copiat și de țările europene, care exportaseră anterior modelul titlurilor acordate pentru competență și realizări.

Universitățile franceze și doctoratul în universitățile franceze

Prima dintre universitățile care au luat ființă la Paris (în anul 1150) a funcționat mai întâi pe lângă Catedrala Notre Dame, sub autoritatea episcopului Parisului și pentru studii exclusiv teologice. Aceasta a devenit faimoasă, curând după deschidere, pentru cursurile lui Guillome de Champeaux (care a marcat istoria Franței și pentru că i-a dat „Marea Chartă a Șampaniei”, care este la originea vinului spumant bine cunoscut în întreaga lume)¹¹ și de Pierre

⁸ Epoca era dominată de ideea că devotamentul față de studiu presupunea excluderea oricărei implicări în relații lumești.

⁹ În Franța accesul femeilor la studii de medicină este permis doar din anul 1868, iar la cele de drept, din anul 1884, prima femeie fiind admisă în avocatură în anul 1900 (Jeanne Chauvin). Primul titlu de doctor în științe s-a acordat unei femei (Louise-Amelie Leblois) în anul 1903.

¹⁰ Adrian Vițalariu, Acordarea titlului de doctor honoris causa al Universității din Iași (...), disponibil pe <http://hui.uaic.ro/hui/HUI.5.2014.63-84.pdf>.

¹¹ Guillome de Champeaux (1070-1121), filozof, teolog, profesor la școala de pe lângă Catedrala Notre Dame, a fost profesorul lui Abelard și mai târziu adversar al acestuia din cauza unei dispute pe tema realismului moderat practicat și promovat de Champeaux, cerând chiar să i se interzică lui Abelard să predea în Paris. În anul 1115, când era episcop de Chalons, a primit de la superiorii săi (Etienne Harding) însărcinarea de fonda o mănăstire cisterciană pe un teren donat de contele Hugues de Champagne, într-o zonă numită „Claire Valle” și mai târziu „Clairvaux”. Și astfel s-a întâlnit Champeaux și Champagne, ulterior ridicării mănăstirii,

Abelard, elev și mai apoi adversar, critic și concurent a lui Champeaux (un critic nedrept și neloial uneori, dar istoria lipsei de recunoștință a elevului față de profesor este veche, cea mai cunoscută dintre „trădările” unui profesor de către ucenicul său fiind aceea a lui Aristotel față de Platon).

În anul 1255, Universitatea din Paris dobândește (de la Papa Inocențiu al IV-lea) statut de corporație, dreptul de a avea sigiliu propriu și patru facultăți: teologie, drept canonic, medicină¹² și arte, dar universitatea avea statute proprii încă din anul 1209. Absolvenții primeau, după caz, o diplomă de studii de licență, de master sau de doctor, dar înscrierea la doctorat nu se putea face înaintea împlinirii vârstei de 35 de ani. Studenții Universității, în marea lor majoritate, erau săraci și nu aveau alte resurse decât bursele pe care ei înșiși le obțineau de la particulari și pe care le gestionau în comun în așezăminte numite colegii. Unul dintre cele mai vechi colegii de acest fel a fost fondat de Robert de Sorbon¹³ în anul 1257, pentru studenții în teologie, acesta fiind cel care a dat mai târziu denumirea de „Sorbonne” pentru cea mai cunoscută universitate franceză, dezvoltată continuu și despărțită după mai bine de 500 de ani în 13 universități.

În Italia, cele mai vechi universități au luat ființă la Bologna, în anul 1158, la Padova, în anul 1222 și Neapole, în anul 1225, în Anglia primele universități fiind înființate în anul 1257 (la Oxford și Cambridge), iar în Spania, la Salamanca, în anul 1239.

Numărul universităților și al facultăților care au luat ființă în Franța a fost în continuă creștere, la fel ca și prestigiul acestora, până la Revoluția din

episcopul Guillome de Champeaux redactând un document cunoscut ca fiind „Marea Chartă a Șampaniei” și prin care sunt confirmate posesiunile agricole și vinicole ale mănăstirii „Saint Pierre-aux-Monts” și dreptul mănăstirii de a cultiva vie în Champagne, zonă geografică din Franța, singura în lume, în care se produce șampanie. Urmare a actului lui Champeaux podgoriile s-au dezvoltat și au prosperat în Champagne, Marea Chartă a lui Champeaux fiind considerată actul fondator al celebrelor podgorii. Dar produsul așa cum îl cunoaștem azi, datează din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, procedeul modern de obținere fiind inventat de un călugăr benedictin, Dom Perignon, de la mănăstirea Huatvillers. Se spune că după ce a inventat spumoasa băutură, Dom Perignon și-ar fi chemat frații spunându-le „veniți repede! Gustați stelele!”. Dom Perignon este contestat ca inventator al șampaniei, mulți punând invenția pe seama altora.

¹² În anul 1270 Universitatea din Paris a emis un „decret” care interzicea practicarea medicinei celor care nu au urmat cursurile facultății de medicină. În anul 1322. În anul 1322, trei femei și doi bărbați care nu au urmat medicina și o practicau în Franța au fost judecați și li s-a interzis să o mai practice. Și aceasta în pofida faptului că una dintre ele (Jacoba Felice) s-a dovedit a fi mult mai bună decât absolvenții facultății pariziene de medicină. În plus, istoria medicinei a demonstrat că în Antichitate multe femei au practicat această meserie cu succes. Decretul din anul 1270, care a urmărit în fapt crearea unui monopol pentru universitatea pariziană, a lăsat pentru mult timp, fără îngrijiri femeile pentru bolile care le sunt proprii.

¹³ Robert de Sorbon (1201-1274) a fost teolog și confident al Regelui Ludovic al IX-lea (canonizat în anul 1297, la 27 de ani după moartea sa ca Ludovic cel Sfânt), care a dat câteva case pentru a fi puse la dispoziția studenților săraci. Actul de înființare a Colegiului a fost confirmat de Papa Clement al IV-lea.